

نقش خانوادگی زن از منظر اسلام و فمینیست

مریم شکاری^۱

چکیده

دیدگاه اسلام، خانواده دارای جایگاه و ارزش والایی است و همین نگاه متعالی باعث می‌شود نقشی که برای زن تعریف می‌نماید، نقش‌های اثرگذار و ممتازی همچون دختری، خواهری، همسری و مادری باشد. زیرا اسلام وظیفه زنان را انسان‌سازی می‌داند و معتقد است که زن، مربی انسان است. اسلام بر نقش تربیتی زن تاکید دارد. در مقابل، فمینیست، با نقش سنتی همسری و مادری و تشکیل خانواده مخالف بوده و محدود کردن زنان در این نقش‌ها و حیطه خانواده را ظلم به زن می‌شمارد. درحالی‌که با این رویکرد، بزرگ‌ترین ظلم را به زن نموده و او را از کانون خانواده به ورطه بردگی مدرن و رقابت با مردان در عرصه اجتماع کشانده است. از سوی دیگر، تفکرات سرمایه‌داری با شعار آزادی و حقوق زن، از جنبش‌های فمینیستی سوءاستفاده نموده و مسائلی همچون پزشکی شدن مدیریت بدن و بدن زن به مثابه سرمایه جنسی را مطرح می‌نمایند. مقاله حاضر با هدف تبیین نقش خانوادگی زن به بررسی این مساله در آموزه های اسلام و فمینیست پرداخته است. این تحقیق به روش توصیفی تحلیلی و با استناد به منابع کتابخانه‌ای تدوین یافته است.

کلیدواژه: زن، خانواده، اسلام، فمینیست.

^۱. سطح دو حوزه علمیه الغدير. maryamhsakry3@gmail.com

مقدمه

جنبش های فمینیستی به عنوان یکی از پیامدهای انقلاب صنعتی، با هدف احقاق حقوق زنان در برابر مردان شکل گرفت و سبک زندگی زنان غربی را به شکل چشم گیری تغییر داد؛ به نحوی که نقش زن در خانواده را هدف قرار داده و همسری و مادری را محدودکننده آزادی زن برشمرد. هرچند فمینیسم تلاش نمود با حضور زنان در عرصه های اجتماعی، منزلتی برای آنان ایجاد کند، اما برای رهایی زنان از قید و بندهای سنتی، مسئولیت های بیشتری در اجتماع برعهده آنان نهاد. در مقابل اندیشه فمینیست، دیدگاه متعالی اسلام قرار دارد که با پشتیبانی از نقش همسری و مادری زن در کانون خانواده، به وی حرمت و کرامت بخشید و بسیاری از مسئولیت های سنگین اجتماعی را از دوش او برداشت. در عین حال به وی حق انتخاب داد که با حفظ عفت و کرامت، به فعالیت های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی بپردازد.

بنابراین هدف مقاله حاضر، پاسخ به این پرسش است که نقش خانوادگی زن در اندیشه فمینیست چیست؟ از سوی دیگر، اسلام در مورد نقش زن در خانواده چه دیدگاهی دارد؟

اهمیت و ضرورت انجام پژوهش هایی که جایگاه زنان را در اندیشه اسلام با جنبش فمینیستی تطبیق داده و جایگاه عظیم و ارزشمند زن در آموزه های اسلام را نمایان سازد، بر کسی پوشیده نیست تا مشخص شود که اسلام چه خدمتی به هویت بخشی و استقلال شخصیتی وی نموده است.

در مورد پیشینه موضوع، از میان کتاب ها می توان به کتاب «نظام حقوق زن در اسلام» نوشته شهید مطهری اشاره کرد. همچنین کتاب «الگوی سوم الگوی رفتاری زن در خانواده و جامعه» نوشته فرج الله هدایت نیا، که نویسنده در این اثر با توجه به سخنان مقام معظم رهبری در حیطه الگو به ارائه شاخصه های الگو از منظر ایشان پرداخته است. از میان کتاب هایی که به مساله فمینیست و زنان پرداخته است، کتاب «جنس دوم» نوشته سیمون دوبوار در سال ۱۹۴۹ و کتاب «جنس اول» نوشته هلن فیشر است. کتاب «جریان شناسی فمینیسم اسلامی و رویکرد آن به نظام خانواده» نوشته نفیسه عقدایی، از کتاب هایی است که به طور خاص به فمینیسم اسلامی و اثرات آن بر خانواده های مسلمان پرداخته است.

از میان آثار پژوهشی می توان به مقاله «کارکردهای خانواده از منظر اسلام و فمینیسم» نوشته حسین بستان نجفی، مجله حوزه و دانشگاه، شماره ۳۵، ۱۳۸۲. این مقاله به مقایسه دیدگاه های فمینیسم و اسلام، در مورد کارکردهای خانواده پرداخته است. همچنین مقاله «بررسی کیفی تأثیر فمینیسم رادیکال بر نقش زن در نهاد خانواده و مقایسه آن با تمهیدات اسلام» نوشته حوریه ربانی اصفهانی و بهجت یزدخواستی، مجله جامعه شناسی کاربردی، دوره ۲۶، شماره ۲، ۱۳۹۴ به تأثیر فمینیسم بر زنان جامعه ایران و میزان تأثیرپذیری آنها پرداخته است. مقاله «تأثیر جنبش های فمینیستی بر تحول مفهوم خانواده» نوشته مریم غنی زاده بافقی و فائزه ورمزیار، مجله پژوهش های حقوقی، دوره ۲۰، شماره ۴۶، شهریور ۱۴۰۰. در این مقاله

ابتدا به تحلیل دو مفهوم فمینیسم و خانواده پرداخته، سپس رویکرد فمینیسم را نسبت به خانواده مورد بررسی قرار داده است.

در مورد جنبه امتیاز و نوآوری مقاله حاضر باید گفت مقاله حاضر در مقایسه با آثاری که بیان گردید، به تبیین نقش خانوادگی زن با تطبیق دیدگاه اسلام و فمینیست پرداخته است. دیدگاه اسلام با تکیه بر نقش دختری، خواهری، همسری و مادری زن در کانون خانواده تبیین گردیده و دیدگاه فمینیست با توجه به نفی نقش همسری و مادری و خانواده و پرداختن به مسائلی همچون پزشکی شدن مدیریت بدن و بدن، به مثابه سرمایه جنسی تشریح شده است.

۱- مفهوم شناسی واژگان

وقتی یک پژوهش مورد مطالعه قرار می گیرد، کلمات و مفاهیم اصلی که در آن وجود دارد باید روشن بوده و مخاطب بداند که منظور محقق از آنها چیست، بنابراین در ابتدای این پژوهش، واژگان کلیدی تحقیق مفهوم شناسی می گردد.

۱-۱- خانواده

مهم ترین و کهن ترین نهاد اجتماعی است که در لغت به معنای «فامیل، خاندان، زن و فرزند، مجموعه خویشاوندان یک شخص و خویشان نزدیک است.»^۱ خانواده در نظر اسلام «گروهی متشکل از افرادی دارای شخیت مدنی، حقوقی و معنوی معرفی می کند که هسته اولیه آن را ازدواج زن و مرد تشکیل می دهد و نکاح، عقدی است که بر اساس آن، رابطه زوجیت بین زن و مرد برقرار شده و در پی آن طرفین دارای وظایف و حقوق جدیدی می شوند.»^۲ خانواده از نظر اسلام، نهادی مقدس و حیاتی است، جایگاه مهر و محبت، پایگاه انس و مودت و کانون اصلی تکوین شخصیت انسان است و نقش مهمی در رشد و کمال و سعادت دنیوی و اخروی وی دارد.

۱-۲- فمینیسم

در لغت به معنای زن گرایی و در اصطلاح به اندیشه و نهضتی گفته می شود که مدافع برابری حقوق زنان با مردان در ساحت های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است.^۳ سعی جنبش های فمینیستی در مبارزه برای حقوق زنان از جمله حق رای، حق کار، درآمد یکسان با مرد، حق مالکیت، حق تحصیل، حق امضای

۱. عمید، فرهنگ فارسی عمید، ص ۵۸۴.

۲. علاسوند، زن در اسلام، ج ۲، ص ۴۳.

۳. معین، فرهنگ فارسی، ج ۶، ص ۱۴۸۵.

قرارداد، حقوق برابر در ازدواج و... و همچنین محافظت از زنان و دختران در برابر تجاوز جنسی، آزار جنسی و خشونت خانگی است. موج اول جنبش فمینیست از سال ۱۸۵۰ شروع شد و تا سال ۱۹۲۰ طول کشید. زنان در این دوره به آزادی های سیاسی از جمله حق رای دست یافتند. موج دوم جنبش زنان از ۱۹۲۰ شروع شد و تا ۱۹۸۰ به طول انجامید، زنان در این دوره موفق به برخی اصلاحات حقوقی شدند و تحت تاثیر گرایش های چپ در آن زمان قرار گرفتند و فمینیسم مارکسیست، سوسیال و رادیکال از آن دسته می باشند.^۱ موج سوم از دهه ۱۹۸۰ شروع شده و تا به امروز نیز ادامه دارد.

۱-۳-اسلام

اسلام در لغت از «سلم» گرفته شده و به معنای «انقیاد و اظهار خضوع و تسلیم محض در برابر حکم الهی و اخلاص در عبادت است».^۲ اسلام در اصطلاح به این معنا به کار می رود که «دین اسلام را پذیرفته و تسلیم اراده خدای سبحان باشد».^۳

۲- نقش خانوادگی زن از نظر اسلام

اسلام با آن آیین متری و پیشرفته خود برای زن ارزش و احترام بسیاری قایل است، زن در مفهوم انسانیت با مرد هیچ فرقی ندارد و مرد را بر او امتیازی نیست. زن مانند مرد، عضو کامل جامعه است و شخصیت حقوقی مستقل دارد. زن در نظام فکری اسلام، برخوردار از استقلال فکری و اقتصادی است و در زندگی خود در تصمیم گیری آزاد است و به میل خود بر اساس موازین شرعی می تواند با هر که بخواهد ازدواج کند. اسلام خط بطلانی بر تمام اندیشه های باطل کسانی کشید که زن را موجودی پست و فرومایه می دانستند، کسانی که دختردار شدن را ننگ می پنداشتند و زن را موجود زاید در نظام خلقت تصور می کردند. اسلام زن را به پارسایی فراخواند و او را نشان خوشبختی و سعادت در دو جهان برای مرد معرفی نمود.^۴

به بیان دیگر از منظر اسلام، زن نیمی از پیکر جامعه است و نمی توان از او و نقش سازنده اش چشم پوشید. قرآن زنان را در سعادت و شقاوت جامعه موثر می داند: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ»^۵ ای مردم! ما شما را از

۱. صدری افشار و دیگران، فرهنگ نامه فارسی، واژگان و اعلام، ج ۲، ص ۱۱۲۵.

۲. ابن منظور، لسان العرب، ج ۶، ص ۳۴۵؛ راغب اصفهانی، مفردات فی غریب القرآن، ج ۲، ص ۷۱۵.

۳. طریحی، مجمع الحریین، ج ۴، ص ۱۹۳.

۴. پاینده، نهج الفصاحه، ص ۵۰.

۵. حجرات: ۱۳.

یک مرد و زن آفریدیم و شما را تیره‌ها و قبیله‌ها قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید؛ (اینها ملاک امتیاز نیست)، گرمی‌ترین شما نزد خداوند با تقواترین شماس؛ خداوند دانا و آگاه است.

آیه فوق «درصد نفی اختلاف طبقاتی به تمامی مصادیق آن است»^۱ که یکی از آنها، برتری دادن مردان بر زنان است. در حقیقت «اسلام اهمیت اساسی را به روح می‌دهد نه جسم، روح موجودی مجرد است نه مذکر است و نه مونث. پس در قرآن سخن از نفس است نه سخن از زن و مرد؛ قرآن حقیقت هر انسانی را روح او دانسته و بدن را ابزار وی می‌داند و این که زن در قرآن از چه جایگاه عظیمی برخوردار است مبتنی بر این است که انسان در قرآن چه جایگاهی دارد، چون قرآن کریم هرگز برای هدایت مرد نیامده است بلکه برای هدایت انسان آمده است.»^۲

اسلام به نقش خانوادگی زن به عنوان دختر، خواهر، مادر و همسر اهمیت فوق العاده ای داده است و با توجه به این عناوین، به تبیین آنها از منظر اسلام پرداخته خواهد شد.

۲-۱- نقش زن در ساحت دختری و خواهری

یکی از نقش‌های خانوادگی که اسلام برای بانوان تعریف نموده، نقش دختری و خواهری است. اسلام به دختران اختیار داد که با میل خود ازدواج کنند و عدم رضایت دختران در ازدواج را سبب عدم صحت ازدواج می‌داند. اسلام ازدواج با محارم را ممنوع اعلام کرد و به زن شخصیت توأم با حق داد. کشتن و زنده به گور کردن و نگاه‌ابزاری و تحقیرآمیز به دختران و زنان را ممنوع نموده و حقوق فردی و اجتماعی برای آنان قائل شد.^۳

زن در جایگاه دختر یا خواهر می‌تواند در اندیشه و در نهایت در رفتار تک تک اعضای خانواده تأثیر بگذارد. مانند ماجرای حضرت مریم و حضرت زکریا که: «كَلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ»^۴ هرگاه زکریا در محراب عبادت بر مریم وارد می‌شد، خوراکی (شگفت‌آوری) نزد او می‌یافت. می‌پرسید: ای مریم این (غذا و خوراک تو) از کجاست؟! مریم در پاسخ می‌گفت: آن از نزد خداست. همانا خداوند به هر کس که بخواهد بی‌شمار روزی می‌دهد.

زمانی که حضرت زکریا این کرامت را نزد حضرت مریم دید به سوی خدا دعا کرد که خداوند به او فرزندی عنایت کند: «هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ»^۵ در

۱. طباطبایی، تفسیر المیزان، ج ۱۸، ص ۴۹۰.

۲. جوادی آملی، زن در آئینه جمال و جلال، ص ۷۷-۷۳.

۳. طباطبایی نسب، تفسیر نفیس، ج ۲، ص ۲۷۴.

۴. آل عمران: ۳۷.

۵. آل عمران: ۳۸.

می‌گیرند بیشتر از افرادی که این سرمایه را به کار نمی‌گیرند در فعالیت‌ها همچون مصاحبه‌های شغلی و استخدام شانس موفقیت بیشتری دارند. او صنعت تجاری سکس و بخش زیادی از صنعت تبلیغات را به مثابه کسب و کارهایی می‌شمارد که سرمایه جنسی در آن خرید و فروش می‌شود. در این مشاغل انتظار بر آن است که آنها، جذاب و ظاهری زیبا به همراه جذابیت‌های جنسی زیادی باشند. علاوه بر آن از این طیف این انتظار مطالبه می‌شود که آنها دارای مهارت‌های اجتماعی و هنری خاصی چون رقص و حرکات موزون باشند. با این دیدگاه حتی می‌توان صنعت موسیقی را نیز جنسی شده انگاشت، به گونه‌ای که نحوه حضور خوانندگان در استیج و صحنه برای خوانندگی و استخدام بیشتر از آنکه هنر آنها در عرصه صدا مورد توجه قرار گیرد، جاذبه‌های جنسی شان در اولویت قرار دارد. از سوی دیگر تبلیغات در زمینه لباسها و عطرها کاملاً رویکرد جنسی یافته است. در تبلیغات به کرات از جذابیت و زیبایی زنان جهت محصولاتش از لوازم شوینده گرفته تا اتوموبیل‌ها و روغن ماشین بهره می‌گیرند.^۱

دومین مفهومی که کاترین حکیم در نظریه خود به آن اشاره می‌کند، سیری ناپذیری میل جنسی مردان است. او معتقد است مردان در همه سنین، عموماً آمیزش‌های جنسی بیشتری از آنچه در اختیار دارند می‌خواهند و بیشتر دوران زندگی خود را به درجات مختلف از نظر جنسی در ناکامی به سر می‌برند^۲ و این مساله، ارزش سرمایه جنسی زنان را بالا می‌برد و به زنان مزیتی در رابطه شان با مردان می‌دهد.^۳

بنابراین، از منظر حکیم، سیری ناپذیری میل جنسی مردان، رابطه زن و مرد را هم در حوزه عمومی و هم در حوزه خصوصی تحت شعاع قرار می‌دهد. لذا این تقاضای اضافی مردان سبب می‌شود که ارزش سرمایه جنسی زنان به شکل قابل توجهی افزایش یابد.^۴ حکیم معتقد است که مردان بیشتر از زنان به سرمایه جنسی و ظاهر اهمیت می‌دهند، از این رو زنان باید از این تمایز جنسیتی به نفع خود استفاده کنند و به منظور به دست آوردن تحسین‌ها و ستایش‌های مردان و همچنین تحرک اجتماعی و اقتصادی از این سرمایه به نفع خود استفاده کنند و تلاش کنند تا به لحاظ اجتماعی و فیزیکی جذابتر به نظر آیند.^۵

از نظر دیدگاه حکیم، در فضای مدرنیته، کلیه افراد می‌توانند سرمایه جنسی خویش را زیاد نمایند. داشتن زیبایی و همچنین جذابیت جنسی به ویژه برای زنان به مثابه یک کار هنری به حساب می‌آید، چیزی که می‌تواند از طرق یادگیری و همچنین آموزش کسب شود. در این میان ورزش، بدنسازی و به دست آوردن انواع لوازم زیبایی و آرایشی در دسترس قرار گرفته تا زنان زیبایی خویش را افزایش دهند. در

۱. همان، ص ۱۶-۱۷.

۲. کافی و دیگران، «تاثیر انواع سرمایه بر گرایش افراد بر استفاده از سرمایه جنسی در منطقه ۳ و ۱۶ شهر تهران»، ص ۷۴.

۳. حکیم، همان، ص ۹۱.

۴. داموند، «رابطه سرمایه جنسی و مدیریت بدن زنان شهر کرمانشاه»، ص ۴۶.

۵. حکیم، سرمایه جنسی و نقش آن در مناسبات قدرت جامعه، ص ۱۲.

میان تبلیغات به طور مستمر به آموزش زنان جهت چگونگی داشتن پوشش و داشتن رفتارهایی با جذابیت بالا می‌پردازند. این دیدگاه حتی در میان افراد دانشگاهی و سیاستمداران نیز تسری یافته است که در کنار داشتن سواد، زیبایی و جذاب بودن نیز امری مهم تلقی شده و به یاری آنها می‌پردازد.^۱

داشتن یک همسر جذاب، خوش پوش و دل نشین برای پادشاهان، سیاسیون، رئیس جمهور و مدیران شرکت‌ها دارای ارزش بیشتری است، چرا که به سبب آنها در معرض نمایش عمومی بیشتری قرار دارند و از باب شبکه‌های اجتماعی اهمیت بیشتری به دست می‌آورند. لذا هر چند سرمایه جنسی صرفاً با طبقه اجتماعی افراد تعریف و تعیین نمی‌گردد، با این وجود تا حدی از آن متأثر می‌گردد. به تعبیر دیگر افرادی از طبقات و پایگاه اجتماعی بالاتر، قادر هستند همسرانی با سرمایه جنسی بالاتری انتخاب کنند و به این صورت به فرزندان خویش علاوه بر دادن پایگاه اجتماعی از قبیل ثروت و موقعیت، مولفه‌ی دیگری به عنوان سرمایه جنسی بالاتر را نیز منتقل می‌کنند.^۲

کاترین حکیم در کتاب سرمایه جنسی و نقش آن در مناسبات قدرت جامعه، شش مولفه را برای این سرمایه برمی‌شمرد که اهمیت آن‌ها در جوامع و دورن‌های مختلف میتواند متغیر باشد، این مؤلفه‌ها عبارتند از زیبایی، جذابیت‌های جنسی، مولفه‌های اجتماعی، سرزندگی، شیوه‌های ظاهر شدن در جامعه و مسائل جنسی.^۳

در کل می‌توان سرمایه جنسی را مجموعه‌ای از مباحثی چون زیباشناختی، اجتماعی، ظاهری، اجتماعی و جنسی به شیوه بازتابی برای سایر افراد جامعه که فرد در آن جامعه زندگی می‌کند دانست. این بازتاب از سرمایه جنسی به صورت ویژه برای اعضای جنس مخالف بروز می‌یابد. این سرمایه به مثابه مهارتی می‌باشد که اشخاص می‌توانند آن را بیاموزند و یا آن را در مواردی تقویت نمایند همچنین برخی از موارد سرمایه جنسی از نوع موضوعاتی است که کسب مهارت در آن موضوعیتی نداشته و به عنوان یک امر ذاتی همچون داشتن قد بلند یا کوتاه و یا داشتن رنگ پوست سفید یا سیاه در ابتدای تولد بدون اختیار برای افراد رقم می‌خورد.^۴

۱. بیات، «بررسی رابطه هویت و سرمایه جنسی، مورد مطالعه زنان باشگاه‌های ورزشی شهر قزوین»، ص ۶۹.

۲. اصغری، «ساخت اجتماعی واقعیت تصمیم به ازدواج در میان جوانان شهر تهران»، ص ۸۶-۸۵.

۳. حکیم، همان، ص ۲۴-۳۰.

۴. بیات، «بررسی رابطه هویت و سرمایه جنسی، مورد مطالعه زنان باشگاه‌های ورزشی شهر قزوین»، ص ۶۲.

نتیجه گیری

با ظهور اسلام و تعلیمات ویژه آن، زندگی زن وارد مرحله نوینی گردید، در این دوره زن مستقل شده و شخصیت و هویت یافت و از کلیه حقوق فردی و اجتماعی و انسانی برخوردار گردید. اسلام زن را مانند مرد برخوردار از روح کامل انسانی و اراده و اختیار دانسته و او را در مسیر تکامل که هدف آفرینش است می بیند به همین جهت نقش دختری، خواهری، همسری و مادری که برای وی در کانون خانواده تعریف نموده، در راستای رشد و تعالی و کمال انسانی زن می باشد که با روحیات و خلقت او کاملاً انطباق دارد. زن در نقش دختری، یار و مددکار پدر و مادر و مرهم قلوب آنان بوده و در نقش خواهری، همراه برادر و دوست و همراه او خواهد بود. نقش کلیدی بانوان در جایگاه همسر موجب شده تا در نظام تربیتی اسلام، زنان نقش محوری داشته باشند. چرا که سلامت جامعه به سلامت خانواده و نشاط، اقتدار و پویایی خانواده به زن وابسته است. نقش مادری نقشی است بی همتا که از مرد ساخته نیست و بدون شک بقای زندگی و نسل بشر محتاج وجودی زن است. نقش مادری زن از چنان ارزش و جایگاهی برخوردار است که از نگاه اسلام، زن اولین معلم بشریت است و خداوند چشمه عاطفه را که زبان قلب و رمز حیات و روابط انسانی و اساس تاسیس خانواده در جامعه بشری است را در حقیقت زن به ودیعه نهاد.

در مقابل، جنبش فمینیست که یکی از پیامدهای انقلاب صنعتی و تفکر اومانیسم به شمار می رود، مخالف نقش مادری و همسری و تشکیل خانواده، به طور خاص با رویکرد سنتی آن است. از دیدگاه فمینیست‌های تندرو، خانواده به عنوان نهاد ظلم به زن در نظر گرفته شده و از این رو با اصل نهاد خانواده مخالف هستند. جنبش فمینیست با هدف احقاق حقوق زن راه انداز گردید اما در رقابت شدید با مردان، کارها و فعالیت هایی را انجام می دهد که مردان انجام می دهند. به خاطر از بین رفتن کانون خانواده و نقش همسری و مادری، گرفتار بردگی مدرن شده و بدن زن به عنوان سرمایه جنسی در نظر گرفته می شود. حتی در مسائل پزشکی و طبیعی نظیر بلوغ، تلقیح، بارداری، فرزند آوری، یائسگی، سالخوردگی و....، همه این موارد به چشم یک بیماری نگاه می شود که البته فمینیست های رادیکال، این مسائل را ناشی تفکرات مردسالارانه برای بردگی زن و ایجاد نوعی زنانگی می دانند.

فهرست منابع

* قرآن کریم

(کتاب)

۱. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۸ ق.
۲. امین، نصرت بیگم، تفسیر مخزن العرفان، تهران: نهضت زنان مسلمان، ۱۳۶۱.
۳. بنت الشاطی، عایشه، نساء النبی، ترجمه محمدعلی خلیلی، مصر: دارالمعارف، ۱۳۹۶ ق.
۴. بودریار، ژان، جامعه مصرفی: اسطوره ها و ساختارها، ترجمه پیروز ایزدی، تهران: ثالث، ۱۳۹۲.
۵. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، تهران: جاویدان، ۱۳۸۲.
۶. جوادی آملی، عبدالله، زن در آئینه جمال و جلال، قم: دارالهدی، ۱۳۸۸.
۷. حرعاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، قم: آل البیت، ۱۴۱۴ ق.
۸. حکیم، کاترین، سرمایه جنسی و نقش آن در مناسبات قدرت جامعه، ترجمه ژیل سرابی، تهران: بینا، ۱۳۹۱.
۹. دوبوار، سیمون، جنس دوم، ترجمه قاسم صنعوی، تهران: توس، ۱۳۸۰.
۱۰. دورانت، ویل، تاریخ تمدن، ترجمه مترجمان، تهران: علمی و فرهنگی، بیتا.
۱۱. دورانت، ویل، لذات فلسفه، ترجمه عباس زریاب خویی، تهران: علمی و فرهنگی، ۱۳۴۴.
۱۲. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات، ترجمه غلامرضا خسروی، تهران: حیدری، ۱۳۷۲.
۱۳. صادقی، محمدجواد، ازدواج سفید یا همباشی سیاه، تهران: جالیز، ۱۳۹۸.
۱۴. صدری افشار، غلامحسین، حکمی، نسرين، حکمی، نسترن، فرهنگ نامه فارسی، واژگان و اعلام، چ ۲، تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۸۹.
۱۵. طباطبایی نسب، سیدمحمد رضا، تفسیر نفیس، تهران: نورالائمه، ۱۳۹۵.
۱۶. طباطبایی، سیدمحمد حسین، تفسیر المیزان، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، قم: اسلامی، ۱۳۸۸.
۱۷. طریحی، فخرالدین، واژه شناسی قرآن و حدیث، تهران: کتابفروشی مرتضوی، ۱۳۷۵.
۱۸. علاسوند، فریبا، زن در اسلام، قم: دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، ۱۳۹۲.
۱۹. عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، تهران: امیرکبیر، ۱۳۸۸.
۲۰. فرنچ، مارلین، جنگ علیه زنان، ترجمه توراندخت تمدن، تهران: علمی، ۱۳۷۴.
۲۱. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران: درسهایی از قرآن، ۱۳۸۳.
۲۲. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ترجمه محمدباقر کمره ای، تهران: معارف اسلامی، ۱۳۷۹.

۲۳. گیدنز، آنتونی، جامعه شناسی، ترجمه حسن چاووشیان، اصفهان: نی، ۱۴۰۰.
۲۴. مشیرزاده، حمیرا، از جنبش تا نظریه اجتماعی: تاریخ دو قرن فمینیسم، تهران: شیرازه، ۱۳۹۰.
۲۵. مطهری، مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، چ ۱۹، تهران: صدرا، ۱۳۷۴.
۲۶. معین، محمد، فرهنگ فارسی، تهران: بهزاد، ۱۳۸۵.

پایان نامه

۲۷. بیات، فرزانه، بررسی رابطه هویت و سرمایه جنسی؛ مورد مطالعه: زنان عضو باشگاه های ورزشی قزوین، رساله دکتری، تهران، دانشگاه الزهراء، ۱۳۹۶.
۲۸. داموند، مهسا، رابطه سرمایه جنسی و مدیریت بدن در شهر کرمانشاه، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی مرکز، ۱۳۹۴.
۲۹. کافی، فاطمه، کمالی، افسانه، باستانی، سوسن، تأثیر انواع سرمایه بر گرایش افراد بر استفاده از سرمایه جنسی در دو منطقه ۱۶ و ۳ شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه الزهراء، ۱۳۹۳.

مقاله

۳۰. اخلاصی، ابراهیم، «بررسی نظری مبانی جامعه بدنی و لوازم آن با تأکید بر جامعه ایران»، مجله معرفت، ش ۱۳۹، تیر ۱۳۸۸.
۳۱. اصغری، سیدمهدی، «ساخت اجتماعی واقعیت تصمیم به ازدواج در میان جوانان شهر تهران»، مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، شماره ۵۳، ۱۴۰۰.
۳۲. خاتمی نیا، فضا، «هستی شناختی جایگاه زن در آموزه های اسلامی و فمینیستی»، مجله پیام زن، شماره ۲۶۳، بهمن ۱۳۹۲.
۳۳. رجبی، فاطمه، «زنان و فمینیسم»، کتاب نقد، شماره ۱۷، ۱۳۷۹.
۳۴. علامه، عاطفه، «نقش زن در ایجاد خانواده متعادل»، نشریه علمی زن و فرهنگ، سال پنجم، شماره ۲۰، ۱۳۹۳.
۳۵. کبیری قمی نعیمه، معصومی زواریانی، میترا، «نقش تربیتی زن در جامعه اسلامی»، نشریه علمی زن و فرهنگ، سال دهم، شماره ۴۰، تابستان ۱۳۹۸.
۳۶. مرعشیان، فاطمه، «بررسی نقش زنان به عنوان مادران خانواده در ارتکاب انواع رفتارهای پرخطر نوجوانان»، نشریه علمی زن و فرهنگ، سال دوم، شماره ۷، ۱۳۹۰.
۳۷. ویسنده، ناوارا، «وضعیت غیر انسانی خدمات درمانی در ایالات متحد آمریکا»، ترجمه غزال ریسی، چیستامهر، ش ۲۱۱، ۱۳۸۳.